

BJELLY EN MIJN CHROESJTSJOVKA

mijn passie voor Petersburg

Afgelopen september heb ik mijn flatje maar opgegeven. Vanuit het plafond in de keuken en ook bovenlangs het bad sijpelde steeds vies pisgeel drab langs de muur. Wolodja, mijn huisbaas, kon mijn beslissing wel begrijpen. Hij zou nog proberen snel met de bovenburen te regelen dat de lekkage, afkomstig uit hun badcel boven, nou eindelijk afdoend zou worden gerepareerd. Twee-en-een-half jaar aaneen had ik het eenkamer appartementje gehuurd. Wolodja had en in de loop van de jaren, alles opgekalefaterd. Hij bleef bezig! Wowa - kort voor Wolodja - had er een oude stalen voordeur in laten zetten en de roest verdreven met gifgroene beits. Alleen de legerkleur al schrikt onguere types af, moet hij hebben gedacht. Voor het buitenraam was een stalen harmonicahek bevestigd. Dat gaf het idee van een bunkerkamer. Allemaal om inbrekers buiten deur te kunnen houden, en je binnen beschut te voelen. Ook de gevolgen van het gesijpel van eerdere lekkage waren steeds verholpen. De vaalbruine vochtvlekken waren weg gekalkt. Je zag of rook er niets meer van. Maar steeds kwam het vieze vocht weer terug, en drong zich tergend langzaam door het ververste stucwerk. De pisgele druppels riepen bij mij gedachten op aan de lugubere oorzaak als ik er vanuit mijn bed naar lag te staren. Mijn bovenbuurman was boven in het bad aan een hartaanval bezweken, met de kraan nog aan. De morgen daarna stond het woninkje blank! Toen ze de oorzaak natrokken, vonden ze de bovenbuurman blauw in z'n bad! Door alcoholmisbruik in het badwater verzopen! Maar waarom het daarna maar bleef lekken is een van die typisch Russische mysteries. Er gebeurt altijd wel iets onheilspellends. Daar wordt dan maar weer en verhaal van gemaakt.

In januari '95 huurde ik het benedenflatje voor het eerst. Naar Russische maatstaven was alles er behoorlijk comfortabel. Vooral omdat het huis van een geiser, een ingemetseld bad en hoogpolig polyester tapijt was voorzien. De woning was zo 'western-standard' gemaakt, gereed om aan een expat te verhuren. Wowa had mij zelfs van een stofzuiger voorzien! In Rusland toen nog altijd een zeldzaam luxeartikel. Standaard heeft zo'n chroesjtsjovka - te vergelijken met een Hollandse vijftigerjaren rijtjesflat - alleen warm water uit de stadsverwarming die weer van mei tot oktober is afgezet. Eigenlijk is onze flat niet een echte chroesjtsjovka, want die was opgebouwd uit die typisch Russische gevelelementen die Carel Weeber bij ons weer introduceerde. Weeber stortte zich

op de Russische manier van standaardisatie - een productie- en distributiesysteem van bouwelementen voor de SovjetUnie als geheel. Hij zag er een middel in om ook in Nederland de bouw zoals in Amerika meer op industriële leest te schoeien. Hij had er succes mee, al werden de saaie gevelwanden terecht als gevangenismuren afgedaan. Weeber hamerde echter steeds op kwaliteit van de woningen en de betaalbaarheid die het gevolg was van de bouwwijze. Pas toen Weeber kleur bekende werd alles aangenamer. Vooral aangename kleur is in Rusland steeds ver te zoeken, zo niet altijd verschoten en verbleekt geweest.

Onze chroesjtsjovka is ouder en in grove grijze baksteen opgetrokken; krapper bemeten met nog gescheiden badkamers en toiletten. Normaal is de badkamer uitgerust met zo'n tinnen teil waarin m'n moeder me begin jaren vijftig nog elke zaterdag placht te verschoneren. Overall in zo'n flat ligt op de vloer van dat hobbelige grenen parket. Dat moet met een veger, een ouwe lap en emmer water snel zijn schoon te boenen. Er mag alleen op worden gelopen met afgesleten slippers die altijd bij de voordeur klaarstaan. Voetschimmel moet op de koop toe worden genomen.

Mijn harmonicahekwerk schoof ik altijd wijd open, om zo de naar binnen slaande dubbele ramen open te kunnen zetten. Dan werd de flat volop doorgelucht. Het zijn letterlijk dubbele ramen, gemaakt van twee houten kozijnen met zo'n 15 centimeter tussenruimte. De draaiende delen zijn alleen met veel knerpend geduw en getrek te openen en te sluiten, vanwege de vele lagen vettige valse verf. Zelfs als buiten twee berenvellen nog niet genoeg zijn, was mijn huisje altijd nog heel behaaglijk. Maar helaas was het binnen bij de wat getemperde kou in het late voorjaar al gauw veel te heet. En als de temperatuur soms dan per ongeluk opliep tot wel 28 graden, kwam je om in je eigen zweet, omdat je de ramen niet open kunt zetten vanwege het verkeerslawaaï buiten. Je pyjama dan maar over je hoofd binden met oordoppen in je hoofd gepropt was dan nog de enige remedie.

Direct onder de vloer van mijn woning lopen de verwarmingsbuizen zo vanonder mijn raam rechtdoor naar de volgende flat, zestig meter verderop. Het zijn van die in wit schuimplastic omhulde buizen die in de Russische buitenwijken de blokken aan elkaar lijken te rijgen. Maar bij ons waren die onder het maaiveld verborgen. Die buizen zijn altijd gloeiend heet als de stadsverwarming aanstaat. Ze zorgen dus tevens voor een onbedoelde vloerverwarming, terwijl de robuuste verwarmingselementen niet hoger of lager kunnen worden gezet. Gek genoeg noemen de Russen die dingen batterijen. Ze laden als het ware je huis op met teveel van het goede dat in de zomer weer wegvloeit. Die buizen verwarmen niet alleen de huizen maar ook de grond waarin ze liggen. Ze zijn wel degelijk met een dikke schuimlaag geïsoleerd, maar ook weer

niet zo gedegen dat er niet veel energie weg lekt. Erboven is in een strook van drie meter de verse sneeuw er binnen de kortste keren weer weggesmolten. In het voorjaar loopt in die strook de natuur er een maandje voor. Reden voor krijsende kraaien om zich er rusteloos klapwiekend op te verzamelen. Terwijl de roedels wilde honden er luidruchtig hun hijgerige paringsrituelen komen vertonen als teken dat het ooit toch wel eens lente wordt. De luidruchtigheid wordt nog permanent verhoogd door het hoogfrequente gezoem van de hoogspanningskabels die tussen de beide flats doorlopen, waarvan de Russen beweren dat het ook bij mensen een permanente overspanning opwekt. Maar wat vooral stoort is het dag-in dag-uit voortgaande geraas en gebonk van de vrachtwagens die over de autoweg naar Moskou hobbelen. Onze flats liggen nu eenmaal direct langs die weg, zonder enige afscherming. Al zijn ze er gelukkig wel haaks op geplaatst.

Ook mijn dubbele voordeur laat ik wel eens open staan. Mijn naaste buurvrouw komt me dan nogal eens even waarschuwen. Ze maakt zich zorgen om me en het is het enige contact wat we hebben, omdat mijn Russisch nog niet je dat is. Volgens haar moet ik er bewust van blijven dat iedereen zo het trappenhuis kan binnendringen. De ingang van onze flat bestaat nu eenmaal slechts uit een paar wat afhingende grauwgroene klapdeuren, gemaakt van vuren latwerk. En een jaar of wat geleden zijn een paar zogenaamde 'hoeligans' - vaak leden van jeugdbendes die ontstaan zijn toen de eerste jonge rekruten terug kwamen van de eerste oorlog in Tsetsjenië - achter een nette Engelsman aangegaan die een paar flats verderop logeerde. Ze hebben hem in het trappenhuis van achter gegrepen en de keel doorgesneden om hem van de paar honderd luizige ponden in zijn binnenzak te beroofd. In Rusland is zo'n open trappenhuis het toppunt van openbaarheid. Dat trappenhuis is de plek van heimelijke en amoureuze ontmoetingen en van het roken van sigaretten en het drinken van een flesje Baltika-bier. Want de vrouw des huizes heeft altijd een broertje dood aan roken en drinken thuis en voor gezelligheid is er nauwelijks ruimte. Het is er te krap. Het trappenhuis is onze dorpsstraat-met-het-cafe-op-de-hoek uit de jaren vijftig! Daar drinkt men alleen of in groepjes uit die robuuste bierflessen - met tot wel 13% alcohol - zo uit de hand. In de mistroostige straten vindt men nu eenmaal alleen maar rijen kiosken maar nergens gezellige bruine kroegen.

Al is de lange winter natuurlijk de meest directe aanleiding, misschien is het drinken van bier of wodka ook wel ingegeven door het vieze drinkwater. Altijd wordt het pas in de vorm van thee gedronken als het eerst is gefilterd. Het wordt dan na het filteren eerst weer in grote glazen potten gegoten waarin zich grote vuurstenen bevinden die het zouden moeten zuiveren. Koffie drinken de Russen niet, dat werkt te veel op de

zenuwen! Ik weet dat elke liter kraanwater van een flinke slok chloor wordt voorzien die het een walgelijke smaak geeft. Dat is er niet uit te halen! Om toch aan goed drinkwater te komen heb ik zo mijn eigen oplossing ontwikkeld. Ik heb een verzameling aangelegd van plastic tien liter canisters voor mineraalwater. Van oktober tot april sneeuwt het zo af en toe flink. Dan ga ik naar buiten met een tinnen teil waarin ik de sneeuw samen plemp die ik verzamel door de bovenlaag van de versgevalen sneeuw bijeen te graaien. Met dat teiltje ga ik dan weer naar de keuken als de teil flink is opgevuld. Ik leg er een grote deksel op en zet het op het fornuis. Ondertussen ga ik naar buiten om nieuwe sneeuw in andere bakken bijeen te garen die ik weer in het teiltje stort. Want sneeuw slinkt enorm als het zich in water omzet. En dan maar wachten tot het kookt.

Als zo het teiltje bijna vol is en het volop kookt zet ik het vuur uit. Dan maar wachten tot het weer goed is afgekoeld. Daarna neem ik een tinnen trechter met daarin een groot formaat koffiefilter, speciaal uit Holland meegenomen. Dat plaats ik in het open tuitje van zo'n canister en schenk er het door het filter extra gezuiverde sneeuwwater door naar binnen. Ik verwissel dat filter zodra er een beetje roet op zichtbaar wordt. Ziedaar: mijn eigen ultra-kleinschalige waterzuiveringsinstallatie!

Tot ver in mei beschikte ik zo altijd over vers drinkwater. Natuurlijk hebben zich wel buurtbewoners afgevraagd wat die malloot daar nou toch steeds in die verse sneeuw aan het doen is. Maar niemand heeft zich er ooit mee bemoeid, misschien ook omdat het altijd in het donker gebeurde als ik vanuit de stad was thuisgekomen en niemand zich nog op straat bevond. Maar zoals al hiervoor gesuggereerd: in de buitenwijken bevinden de Russen zich alleen maar vluchtig op straat na thuiskomst van het werk. En dan ineens en masse.

Bjelly de poes

Onderaan in elk trappenhuis, direct achter de klapdeur is er een klein trappetje naar beneden naar een ander klein duister deurtje. Dat is de ingang van de onderruimte van de flat, waar nooit iemand anders komt dan de klusjesman: de man die alles in het gebouw moet bijhouden, die elke verstopping en kortsluiting moet zien te klaren die om de haverklap optreedt. Die ook moet zorgen voor het vervangen van de steeds weer gesprongen lampen en het wegwerken van de knopen in de bedrading van de centrale antenne op het dak die blijkbaar steeds weer terugkomen om de tv-ontvangst te verstoren. De meesten hebben daarom maar een eigen antenne aan het raam in de woonkamer vastgespijkerd. Dat levert een heel vreemd gevelpatroon. Zo van een grijsgrauw blok met raampjes in

baksteen ingemetseld en voorzien van gespalkte roostertjes ter afstemming op de boze buitenwereld.

In die onderruimte huizen ook de verwilderde katten die door alle Russische buitenwijken zwermen. Die komen via de ontluchtingsgaten in het trasraam naar buiten. De meeste Russen houden van katten en honden. Maar honden hou je thuis en daar ga je mee op stap voor een veiliger idee. Het zijn meestal van die vechtersbaasjes - tenminste de honden - die je maar beter bij een wandeling door het buurtpark met een boog kunt ontwijken. Katten zijn thuis onhoudbaar en komen als vanzelf wel op het idee in de onderruimte te gaan bivakkeren. Veel mensen verwennen de beesten met etensresten die ze op de onderdorpels van de ontluchtingsgaten van de onderruimtes leggen. Vaak tref je daar op een rijtje schoteltjes afgeladen met wat korrelig visafval en afgekloven stukjes kip.

Schuwe katten zijn talrijk en maken elkaar het leven vooral in de winter zuur. De kans is dan klein de volgende zomer te halen. Maar in de zomer is de verwilderde buurt een waar kattenparadijs. Op een dag, nadat net alle sneeuw voorgoed was weggesmolten kruipt er ineens uit zo'n luik naar de onderruimte, een snoezig wit poesje tevoorschijn. Een tenger langharig beestje met een groezelig kopje en vuile slierten vanachter aan een zwiepende staart. Blijkbaar heeft ze al dagen in de afvalcontainers haar voedsel bij elkaar gescharreld. Ik heb het beestje nooit eerder gezien, maar het lijkt of ze me herkent. Want ze komt ogenblikkelijk naar me toe en gaat vriendelijk miauwend voor me zitten. Haar heldergele kijkers heeft ze wijd opengesperd en het kopje scheef. Een beetje angstig om mijn vertedering vragend. Je denkt dan meteen dat de baas wel net zal zijn overleden en het arme dier zo op straat is terecht gekomen. Ik kniel op mijn hurken en aai het verweesde diertje voorzichtig met de zijkant van mijn wijsvinger onderlangs het kinnetje. Het klimt ogenblikkelijk met de voorpoten tegen mijn linker knie op en geeft me, ontwapenend, een kopje. Direct haal ik uit huis dat restje taaie haring, dat ik toch niet meer lustte.

En zo kwam het dat ik bij thuiskomst voortaan door een huppelend balletje witte wol werd verwelkomd. Bjelly - 'Witje' - noemde ik haar voortaan, naar de roemruchte antroposofische schrijver van het epos 'Leningrad'. Of gewoon omdat ze van nature zo stralend wit was. Bjelly, zo sprak ik ook in gebrekkig russisch het woord voor witgoed uit, waarmee op straat de wasserettes zich aanprijzen.

Zo kwam het ook dat op een van de volgende morgens, toen ik de stalen voordeur opendeed, daar al dat beestje voor de deur zat. Weer met een beetje een schuin koppie en van die opengesperde kijkers. Ze moest wel het trappenhuis zijn

binnengeglijpt, toen iemand de klapdeur voor haar open had gezet. De voordeuren van de flattingen konden toen nog niet worden afgesloten en iedereen kon altijd zo het trappenhuis binnenwandelen. Dus ook poezen! Maar een enkel kort kreetje uitte ze: "Maw". Een net beestje was ze, dat vriendelijk verzocht om binnen te mogen worden gelaten. Niet opdringerig maar wel onweerstaanbaar. De eerste keer was ze bij binnenkomst erg schuw en gespannen. Alsof ze achter elke hoek en in elke kast een woeste hond of ander vijandig wezen vreesde. Maar na een sluipende en grondige verkenning van mijn eenkamer pandje ging ze rustig en voldaan naast me zitten. Alles was okee! Dat bleef zo, terwijl ik aan de tafel op mijn laptop zet te werken. Dat werd zo een zich dagelijks herhalend gezellig ritueel. En als ik opstond of het huis verliet ging ze keurig achter me aan. Trouw mee naar de keuken of het huis uit. Steeds tegen tien uur 's avonds ging ze voor de voordeur zitten. Dan wilde ze weer naar buiten. Want 's nacht bleef ze op straat scharrelen of zich in de onderruimte van de flat verschuilen samen met al die andere zwerfkatten.

Maar na een paar weken werd in een nacht ineens alles anders. Het was intussen hartje zomer met van die nachten waarin de zon nauwelijks ondergaat. Ik had mijn dubbele buitenraam opengezet, met vanbinnen het stalen hekwerk afgesloten. Zo kon ik het bedompte huis luchten, maar hoefde toch niet voor binnendringers te vrezen. Diep en lang slapen kwam er niet meer van. Maar in die nacht werd ik rond vijven ook nog eens, ineens ruw opgeschrikt door wild getik tegen de ruiten en het woest rammelen van de dubbele kozijnen. Ik schoot uit mijn bed naar het raam, bang daar een onbehouwen dronkelap aan te zullen treffen die bij me naar binnen wilde klauteren. Maar tot mijn verbazing trof ik daar Bjelly, die zich in de een luttele tiental centimeters brede ruimte, tussen het eerste en het tweede kozijn had gewurmd. Ze paste precies, maar zag er verschrikkelijk uit, met waterige, bloeddoorlopen ogen en een groezelige vacht met op sommige plekken gitzwarte vegen. Ik haalde het verkrampt trillende wezentje tussen de kozijnen vandaan en bracht haar naar de keuken. Daar begon ze ineens de vunzige derrie, die ze in haar maag had verzameld na een hele nacht scharrelen door de open vuilnisbakken, over de keukenvloer uit te storten. Op de binnenterreinen tussen de flats staan in Rusland altijd open laadbakken opgesteld waar de bewoners hun afval in mogen dumpen. 's Nachts springen daar de wilde katten en honden in, aangetrokken door de geur van bedervende etensresten.

Ze kotste haar hele tengere lijfje leeg. Ik pakte het waterzuiveringsteiltje, goot het vol met lauw water uit de geiser. Tot mijn verbazing liet ze zich er heel gewillig in onderdompelen. Ook stond ze zomaar toe dat ik haar met wat shampoo helemaal schoon schrobde. Ze gaf geen kik, maar bleef

me gedurig met haar aanhankelijk angstige kattenkijkers aanstaren. Ze verkeerde nu in een totaal verlepte staat, met slierten natte wol rond een lichaampje van vel over heen. Zo viel me pas op wat voor een scharminkeltje ze eigenlijk was. Een zielig maar o zo vertederend diertje dat nu helemaal m'n hart had gestolen. Melodramaticus die ik toch was! Ik droogde haar af met een badlaken en wikkelde haar vervolgens in een kleinere verse handdoek. Ze bleef maar rillen en angstig uit de ogen kijken. Ze gaf nog een paar keer over, maar allengs kwam ze tot rust waarna ik haar naast me legde op het tapijt bij de stoel aan de tafel in mijn slaap- annex woonkamer. Ondertussen vroeg ik me af hoe ze in de halfduistere nacht had uitgevist achter welk venster ik me moest bevinden. Of was het louter toeval geweest, omdat ik de enige was met een open raam? Misschien was ze bij de vorige bewoonster van mijn flatje ook kind aan huis geweest? Ik kon me niet herinneren dat ze vanuit het raam wel eens mijn flatje had verlaten om zo de weg terug te kunnen vinden en zeker was ze nooit zo eerder binnengekomen. Of was had misschien kattenintelligentie in combinatie met kattenhelderziendheid.

Ik legde mezelf weer te rusten en toen ik om twaalf uur in de middag weer wakker werd lag ze daar nog steeds zo. Maar ze was wel weer opgeknapt; keek heel wat viever uit haar ietwat toegeknepen spleetoogjes.

Vanaf die dag heb ik haar steeds goed te eten gegeven en wel zoveel dat ze niet meer naar vuilnisbakken hoefde om te kijken. Ook zorgde ik steeds dat ze 's nachts bij me bleef, al bezorgde me dat nogal wat beten en bulten. Natuurlijk bleek haar vacht overbevolkt met vlooiën. Mijn wasbeurt had haar daar maar voor een paar dagen van verlost. De nieuwkomers ondernamen vervolgens vanwege overbevolking menig uitstapje naar mijn onderlijf om het ook eens met mensenbloed te proberen.

De andere zwerfkatten beschouwden het als verraad dat ze bij mij was ingetrokken. Ze ging nog steeds met me mee naar buiten als ik boodschappen ging doen. Als ik terugkwam zat ze me dan op te wachten. Maar op een dag werd ze ineens door een paar andere wildebeesten pardoës aangevallen toen we de straat opliepen. Ze werd besprongen en slaakte een schrille kreet. Ik schoot te hulp en verjoeg het oorlogszuchtige paar. Bjelly was echter zo geschrokken dat ze pardoës een boom in schoot, waar die andere twee onder bleven staan blazen en grauwen en rondarren als tijgers. Zo hing ze een tijdje krampachtig aan haar klauwen opgehangen tegen de boomstam. Gelukkig niet al te hoog. Me uitstrekend kon ik haar pakken en voorzichtig lospeuteren, waarna ik het trillende wezentje in mijn jas stopte om haar veilig naar mijn onderkomen terug te brengen. Dat werd de eerste dag dat ze alleen in mijn huis achterbleef.

Bjelly had zo dus slim en in hoge nood, een beschermend baasje opgeduikeld. Daar bleef het niet bij, want ook mijn bovenbuurvrouw werkte behulpzaam mee. Maar dit prille geluk kon niet duren. Mijn visum liep ten einde, midden juli. Ik moest weer terug naar Holland en droeg het appartement over aan de bovenbuurvrouw die het goed kon gebruiken voor haar dochter.

In Rusland woont men zeer bekrompen. In dit geval: vader, moeder en twee studerende dochters in een in hokjes ingedeeld flatje van 30 vierkante meter. Moe slaapt met de oudste dochter in een ledikant. Vader op de zitbank in de krappe woonkamer. En de jongste in een kinderbedje in een eigen kamertje met bordpapier en wanden. Pa komt nogal eens stomdronken thuis en daarom zijn de ouders gescheiden. Ze leven nog wel samen, want waar zou vader naar toe moeten. Maar zijn dronken gebrul gaat vaak door tot midden in de nacht, luid hoorbaar dwars door het bordkarton. En de jongste zit juist voor haar studie te blokken tot midden in de zomer! Oorzaak van veel ellende. Tot twee keer toe trof ik pa alleen thuis na een telefonische oproep van de jongste dochter vanaf school. Rondtollend in een delirium, met het gezin het huis uit gevlucht. Bij aanbellen trof ik een dokter, die al was langsgekomen om met een aan een waslijn opgehangen kathedraker zijn bloed te zuiveren. Maar ik was de enige die de betaling kon regelen, terwijl pa ondertussen de vermeende beestjes en zijn frustraties op een rijtje zette. Om tenslotte in katzwim te vallen, zodat we hem zo maar het beste weer achter konden laten. Het interesseerde de dokter weinig waar ze mij nou weer had vandaan had laten komen. Mijn geld was eigenlijk alles wat er toe deed. Die man was toch ten dode opgeschreven!

Ik stelde dus mijn benedenwoning maar beschikbaar voor zolang ik niet in Rusland verbleef. Jongste dochter Anna was degene die ook voor Bjelly was gevallen. Ze had al eens eerder een kat mee naar huis meegenomen en had met lede ogen moeten aanzien dat ma het beest weer de deur had uitgesmeten. Nu kreeg ze de mogelijkheid in haar uppie van de zomer te genieten met een gezellig kroelend katje op schoot. Ze kon zo eindelijk eens tot rust komen en kalm studeren, wat in Rusland eigenlijk alleen mogelijk is in een speciaal rusthuis voor de zomervakantie, waar je door school en werk apart van elkaar naartoe wordt gestuurd.

Het eind van het verhaal heb ik pas een maand later vernomen, toen zij op mijn uitnodiging naar Holland kwam. Bjelly was al bij mijn vertrek flink aangekomen. Ik had bij vergissing gedacht dat mijn maaltijden haar zo goed hadden gedaan. Niet dat het niet zo was. Maar op een ochtend hoorde Anna toen ze wakker werd snerpnd gepiep van onder het bed. Er kropen vijf bleke, muisachtige wezentjes met van die grote uitpuilende maar dichtgeknepen oogbolletjes op hun voorhoofdjes onder het

bed vandaan. Bjelly was al de hele tijd zwanger geweest. Anna slaakte een gil van schrik en rende twee verdiepingen naar boven om ma in paniek aan te klampen.

Het had voor Anna een aangrijpende afloop. Daarvan moest ze weer later in Holland zien bij te komen, waar ik haar maar verbluft toe in staat stelde. Ik wilde haar ter afwisseling onze westerse perspectieven voorschotelen.

Voor nog meer wilde katten was daar absoluut geen plaats. Pa en moe verzamelden de sidderende wezentjes in een plastic boodschappentas en sloegen ze daarin tot moes tegen de muur, om de zak daarop in de vuilniscontainer te dumpen. Misschien hebben de geplette diertjes daar voor de andere zwerfkatten nog tot prooi gediend.

Bjelly bleef beduusd achter, van haar kroost ontdaan. Samen met Anna wier tranen met tuiten dagenlang niet meer te stuiten waren geweest.

Toen Anna naar Holland vertrok moest ze Bjelly weer de straat opsturen. Met pijn in haar al zo vaak aangedane hart. Ik kan me zo voorstellen hoe het beestje haar heeft aangekeken, waarschijnlijk angstig maar berustend. Ze moest zich nu weer een plaats tussen de andere zwerfkatten gaan bevechten. Of zien ergens anders iemands hart voor haar te winnen. Maar waar vindt je zo'n Hollander die uit het poezenparadijs afkomstig is?

Na de zomer heb ik dus de flat maar opgezegd. Sindsdien logeerde ik bij die bovenburen als ik zo nodig weer in Petersburg moest zijn. Elke keer weer drong zich het beeld in me op van dat witte, monterere pluizige huiskatje. Ik kon me er niet van weerhouden naar haar op zoek te gaan door weemoedig de hele grauwe buitenwijk af te struinen. Als ze me zou zien zou ze wel op me afkomen, zo dacht ik. Maar daarentegen: was het dan niet wreed dat ik haar meteen weer achter moest laten. Ik heb van haar natuurlijk geen spoor meer gevonden en het is natuurlijk ook maar beter zo. Maar er blijft een stuk zelfverwijt. Alsof ik moedwillig een vriendin in de steek heb gelaten die alle moeite waard was geweest. Ik nam me voor het met Anna en haar familie niet zo te laten gebeuren! Anna werd de persoon die het beestje Bjelly voor me in wezen in de meest letterlijke zin was geweest. Ik zorgde ervoor dat ze hier een goede opleiding en een welkom huis kon krijgen. Ik spande me ervoor in haar hier een goede toekomst te bezorgen en dat lukte wonderwel met volle medewerking van die toch door anderen zo vermaledijde IND. Ik leerde haar in Petersburg onze taal met behulp van Marco Borsato en Guus Meeuwes (Meufs zei ze aanvankelijk, maar dat verhollandste al gauw. Ze had een grote gave voor het leren van onze taal.) Ze sprak het al vloeiend toen ze voor het eerst voor een ambtenaar zat om over haar verblijfsvergunning te komen praten. Ik had hier voor haar een vervolg op haar studie in Rusland geregeld, zodat ze

zich hier kon kwalificeren voor het meewerken aan het met westerse kennis hervormen van haar vaderland. Die ambtenaar was verbluft en complimenteerde haar, wat Anna voor geen centimeter vertrouwde. In argwaan viel plotseling haar mond stil, verstarde haar blik, want zulke toeschietelijkheid, dat kan toch niet waar zijn! Over mijn gezicht voltrok zich een verkrampd lachje. De ambtenaar raadde me aan haar op mijn adres in te schrijven, al had ik voor haar al een studentenflatje geregeld. Hoe wijs ingeschat. Want Anna was dat alleen op een kamertje zitten in een vreemd en veel te volmaakt land, absoluut niet gewend. Ze wilde de warmte en knusheid van het dicht opeen gehokt zitten. Van die benauwdheid, zoals in oktober bij minus 5 tot dan weer plus 16 buiten, als binnen de verwarming loeihard aan staat.

De familie bood Russen geborgenheid. Sociale verbondenheid heerste alleen in huiselijke kring. Dat was iets wat de staat en het socialisme in de verste verte nooit bieden konden, laat staan dat te vervangen. En dat grof in elkaar geflanste kapitalisme van na '91 kon dat nog veel minder. Dat familiale is iets waar je nooit van los komt, maar juist door de krapte binnenshuis ook altijd een bron van de meest onmogelijke spanningen. Buitenshuis heerst de kampmentaliteit, of het nu in aftandse of in nieuwbakken moderne omstandigheden is. Die kampmentaliteit verplicht tot alles wat gewoon niet een gevoel geeft thuis, bemind en begrepen en beschermd te zijn en wijst je totaal alleen aan op jezelf. Je hebt juist het doorlopende gevoel je in je uppie in een onbehaaglijke rimboe te bevinden, waar niemand op je let en in je geïnteresseerd zou kunnen zijn. Zelfs een werkelijk kamp, zoals waar Anna elke zomer naar toe ging - het pionierskamp - of het strafkamp waar een schrijver als Bakhtin, wereldberoemd door zijn studie over Rabelais en het carnavaleske, zich moedwillig opgesloten liet houden - voelt nog meer aan als een veilig heenkomen. Alleen al op deze zeer menselijke principes is hun orthodoxe en troostrijke geloof en hun met wodka opgeklopte gevoel voor gastvrijheid, gebaseerd. Al vertelde me een vriend dat nu juist die roemruchte Russische gastvrijheid er de laatste jaren verschrikkelijk bij in is geschoten. Dat zou je met een mooi Duits woord een teken van de 'Verschlimmbessering' van het Socialisme via de Perestrojka tot een bars Kapitalistisch Realisme, kunnen noemen!

terugblik vanuit mijn chroestsjovka

Ook onze chroestjovka heeft na een aantal jaren enige aanpassingen ondergaan. De ontluchtingen van de kruipruimte zijn dichtgetimmerd en alle straatkatten zijn door de stadsreiniging gevangen en afgevoerd. De klapdeuren van de ingang zijn nu van een intercom voorzien met een slot dat kan

worden geopend met een soort lepeltje met ingelegde knooppatterij. Dat moet je tegen een klein rond magneetje naast de intercom drukken. Dan opent sesam zich met twee korte piepjes. Buitenstaanders moeten op de huisnummertjes drukken, waarna boven de bel over gaat.

Ook de flat van mijn vroegere bovenbuurvrouw is nu 'western-standard'. Ze woont er nu alleen. Haar man is omgekomen bij een brand in het huis van haar moeder. Zij had hem daar naartoe gebonjourd nadat moeder was overleden. In een dronken bui had hij zijn bed met een brandende sigaret aangestoken. Hij was in de giftige walm van het dekbed gestikt, omdat de brandweer te laat het huis binnenbrak. Hij had de voordeur al te stevig gebarricadeerd. Nu woont daar de oudste dochter met haar man in een enkele kamer van minder dan 20 vierkante meter. Het hele interieur wordt in beslag genomen door een uitgeklapte bedbank, met een breedbeeld televisie aan het voeteneind. Nog net is er ruimte voor een leunstoel en een strijkplank.

De jongste woont inmiddels permanent in Holland. Na eerst over Bjelly, heb ik me vervolgens welgemoed over Anna ontfermd. Nu ben ik samen met haar vaak bij haar moeder in Petersburg terug. (Ik ben sindsdien altijd samen met haar geweest, of ik nou wilde of niet. Het was de enige manier voor haar om zich hier te handhaven!)

Alles in huis is opgeknapt. IKEA in zijn Russische variant heeft ook hier zijn intrede gedaan! Alles nieuw gestoffeerd en voorzien van die diepbruine Biedermeier-achtige meubelcombinaties. De badcel heeft nu luxe chromen douchekop en waterkranen. De studeerkamer van Anna herbergt een comfortabel bed met een stevige nieuwe matras. Waar moe ooit sliep met de oudste naast haar in bed staat nu hetzelfde bed, maar ingericht voor het ontvangen van betalende gasten uit het buitenland. Moe heeft het er voor aangelegd met een op seks beluste gefortuneerde Amerikaan van het type Oblomov. Toen alles binnen was gerenoveerd met zijn dollars, heeft ze hem van lieverlee maar weer gedumpt. Ze begreep toch wel dat hij haar niet naar Amerika zou meenemen en dat hij zo overal zijn liefjes had. Ooit was ze al hertrouwd met een Russische arts, tevens haar neef, die stevig aan de drank was, maar wel over een eigen flatje beschikte. Die verzoop zich gelukkig spoedig in zijn misère en zo kreeg zij er een extra flat bij voor de verhuur. Onderwijl verhuurt ze zich zomers aan de bedrijfsleider van Nike Peterburg, voor het bijhouden van diens luxe datsja. Daardoor kan ze aardig rondkomen naar Russische begrippen en zich tenminste in haar eentje de oude gezinsflat veroorloven en met een vriendin een keer per jaar bijkomen in Sjarm-al-Sjeik. Zo kan ze toch in gezelschap genieten van een flink vleugje Afrikaanse najaarszon in een poging West-Europese heren aan de haak te slaan!

En dat is dan wat van het leven resteert. Natuurlijk staat ze doorlopend haar oudste dochter bij in het krappe huishouden. Die is inmiddels manager in een apotheek als resultaat van haar ingenieursstudie chemie. Dochterlief ondersteunt haar zo af en toe met wat huishoudgeld dat overschiet van het budget dat door manlief eerst voor zijn broodnodige pilsjes wordt afgeroomd. En als ik dan met Anna een keer langs kom worden we op alle mogelijke manieren in de watten gelegd. Dan heeft ze ineens ook thuis wat opwindende verzetjes. Of gaan we samen een keer naar de binnenstad die ze anders nooit meer aandoet. Uit eten in een lux restaurant is het summum. Ooit was moeder manager van een Russische gaarkeuken. Op basis daarvan was ze zelfs lid van de partij. Maar die partij en alles erom heen liet haar in de steek toen de crisis toesloeg. Pa kon tenminste nog elektricien blijven op de luxe toeristentrein naar Moskou. Maar dat verknalde hij door zich aan boord ettelijke keren te bezatten met zelf meegenomen wodka. Bestreed hij zo zijn onrust over een onzekere toekomst en zijn benauwenissen thuis? Ma heeft nu alleen nog een zogenaamd veteranenpensioen. Maar dat is bepaald niet welvaartvast! Ondanks alles weten de meeste Russen zich nu wel te redden, zonder zich destructief en fatalistisch aan drank of drugs over te geven en zich door depressies te laten kisten. Telefoneren blijft binnen de stad gratis en dus bellen ze elkaar suf voor het nodige tijdverdrijf en om elkaar weer bij te praten en verder te helpen. Daarin schuilt hun manier van overleven. De telefoon is de levensader, het internet is voor de meesten nog niet weggelegd! Door de telefoonkabel kruipt het communale bloed dat niet zomaar zijn weg kan gaan. Gelukkig hoef je niet meer te vrezen voor afluisterpraktijken. Dat is op zich al een verademing! Dan zijn er altijd nog de vriendschappelijke en familiale connecties. Voor moe is dat dus vooral die Petersburgse importeur van Nike.

Op de laatste avond kwam er nog een hele aap uit de mouw. We brachten ineens ook maar even een bezoek aan het gezin van moeders broer. Hun jongste zoon is Anna lievelingsneef. In Rusland noemen zo iemand 'de broer in tweede instantie'. Zo iemand is altijd veel meer van betekenis dan een echte broer. Voor dat bezoek had Anna een heerlijke vruchtentaart aangeschaft en mij ertoe overgehaald mijn mooiste trui, die ik toevallig mee had, aan hem te schenken. Allemaal bedoeld om samen met hen haar verjaardag te vieren die net achter de rug was maar naar Russische begrippen deze keer als een jubileum gold.

Hun huis ligt direct in het trappenhuis tegenover dat van haar zus, de vroegere woning van grootmoeder. Maar zuslief gaat met die familie op 2 meter afstand, niet om. Want iedereen weet die familie hun dat huis misgunt. Het had, na het overlijden van grootmoeder, die familie uit de brand kunnen helpen. Hun oudste zoon had er direct om de hoek zijn gezin kunnen

stichten, binnen handbereik van pa en ma en hun goede zorgen. Maar Anna's moeder manoeuvreerde handig haar ex die woning binnen, ook al was die meestal stomdronken en toch voor het crematorium voorbestemde. Na pa's tragische end, kwam zo op slimme manier weer niet broerliefs oudste zoon, maar pa's dochter Natasha aan de beurt. En die kwestie is in al die zes jaar nooit uitgesproken!

Anna vond dat er maar eens een doorbraak moest komen. Zij was altijd zo op Kyrill gesteld geweest. Die deed naar haar toe altijd ook maar alsof er geen vuiltje aan de lucht was. Ze vertelden elkaar warempel altijd elkaars hartgeheimen en dat komt tussen een jongen en meisje van dezelfde leeftijd in Rusland niet voor! Zonder dat ooit over de familieperikelen werd gerept.

Nu is Kyrill naar Russische maatstaven en vreemde snuiter. Hij is bijna dertig maar nog steeds zonder een vriendin. Hij bleek ook nooit te koppelen. Niet te verlegen, hoor, nee gewoon geen belangstelling! Kyrill heeft van die heen en weer flitsende grijze kijkers en een levendig blik. Van die ogen zoals ooit Wim Zonneveld, die in een enkele oogopslag je als de bliksem kon doorboren en doorgronden. Hij praat honderduit. Steeds alles verpakkend in onderkoelde humor en zelfrelativering. Alsof hij iets te verbergen heeft en zijn toehoorders steeds weer op het verkeerde been moet zien te zetten. Hij is een beetje zijig, staat met zijn bekken naar voren en steeds over zijn andere been heen en weer te draaien. Hij is een wat gebogen lange lat. Later vraagt moe of ik enig idee heb wat zijn 'orientatie' zou kunnen zijn. Het lijkt me overduidelijk. Maar hij heeft wel een stoere baan. Heeft informatica gestudeerd aan de beroemde Petersburgse informatica faculteit. Als ingenieur heeft hij een prachtige baan bemachtigd. Hij programmeert het veiligheidssysteem van de Sosnovy-Bor kerncentrale, een centrale van het kaliber Tsjernobyl. Ooit werd ontdekt dat het afval van die centrale ergens buiten in plastic zakken in een verroeste loods lag weg te rotten. Russen durven om die reden daar in de buurt niet meer te zwemmen of de vis die er gevangen wordt te eten. Die vis is er volop aanwezig, maar volgens de Russen radioactief besmet. Dat is allemaal 70 kilometer buiten de stad aan de Finse Golf, waar hij een permanent onderdak heeft bij een hospita. Rondom de centrale ligt een stadje voor het wetenschappelijk personeel waar alles beter en aangenamer is dan in de Petersburgse buitenwijken. In het weekend zit hij dan thuis bij pa en moe op zijn piepkleine kinderkamertje, waar hij ook zijn computer heeft staan inclusief, trage internet inbelverbinding. Nog een zeldzaamheid in de familie. In zijn kast heeft hij allerlei snuisterijen waar hij met wild plezier samen met Anna in afzondering doorheen banjert. Ze gieren het uit over wat ze er opduikelen achter de gesloten

kamerdeur. Dan komt hij weer tevoorschijn met een heel aparte fles met een bruin drabberig drankje. Dat moeten we drinken in plaats van de gebruikelijke wodka. In combinatie met thee, de taart en wat flensjes en zelfgemaakte jam, met zijn alleen aan de keukentafel. Krampachtig tegen elkaar geklemd. Ik samen met Kyrrils moeder in het gangetje in een noodgedwongen liefdevolle omarming. Onderwijl steekt Kyrril zijn verhalen af die bij de drie vrouwen een keur aan hilarische reacties opwekt. Zoals bijvoorbeeld over die grote roze en glimmende plastic vis die in de bovenhoek van de keuken hangt. Die komt uit een grote ballon die hij net heeft gewonnen op een bruiloft waar hij zijn kunsten als verwoed zanger en danser, dus als entertainer heeft laten zien. Tot moe ineens begint over haar oudste dochter Natasja en hoe die het toch nog steeds maar met die slome man van haar uithoudt. Ze krijgt een por van Anna, want ze verbreekt de goede sfeer en doet de opluchting weer in rook opgaan. Maar het bruine drankje doet wonderen. In hele kleine glaasjes ieder een bodempje van wel drie millimeter. Hoe kleiner hoe fijner is het parool. En ik ken dat drankje wel. Het is de Russische variant van onze Beerenburg. Anna vertaalt dat als het 'hol van de beer' dat je drinkt na het zeilen op onze meren en om elkaar een gelukkig Nieuwjaar toe te wensen. Zo is het ook hier gesteld, want het hoort erbij om te toosten! Op een goeie familierelatie en rijkdom in de toekomst.

We moeten nog even naar de ouderlijke slaapkamer, om het vogeltje te bezichtigen dat de familie zoveel plezier bezorgt. Het betreft een klein papagaaitje dat op een spiegeltje gaat krioelen en het kopje 180 graden draaien kan als je het er toe aanzet. Van zoiets krijg je thuis nooit genoeg. Maar van de keuken naar die slaapkamer lopen we door een vertrek waar iets vreemds aan de hand is. Het is een gang met een kale muur met een provisorisch erin gemonteerde deur. Dan begrijp ik het. In de keuken stond een kinderstoel die de keuken tot het formaat van een toilet deed inkrimpen. Waar is dan toch de baby en waar is oudste zoon Sergej? Die bevindt zich op hetzelfde moment achter die scheidingswand samen met vrouw en kind. Zonder een kik te geven. Een jaar geleden bezwangerde hij zijn vriendin. Een ongelukje. En toen moesten ze wel trouwen en zat er niets anders op maar bij pa en moe in te trekken door de woonkamer te verbouwen. Dat is nu dus zijn eenkamer flatje en de rest is nu gang tussen keuken en ouderlijke slaapkamer.

Dat had allemaal zo anders kunnen zijn als Anna's moeder niet oma's flatje er tegenover handig had ingepikt. Als dat weer dreigt ter sprake te komen wordt het weer te heikel en dus tijd om te vertrekken. Kyrril biedt ons nog een bodempje Beerenburg bij de deur. Maar dat slaan we af, want we willen geen van allen ook maar een spoor van dronkenschap en we moeten nog snel bij Natasja langs. Die ligt al te slapen en

doet open op haar sloffen in pyjama. We komen niet verder dan het halletje en spoeden ons vervolgens door het trappenhuis naar beneden. De deur beneden stinkt nog naar de verse beits. Die is ook net van zo'n intercomsysteem voorzien, bekostigd door de vereniging van geprivatiseerde bewoners. En zo zijn de zaken in de familie weer op orde gebracht en kunnen we met een gerust hart terug naar Holland. Ik opper nog een idee: waarom niet Kyrril bij moeder ondergebracht. Dan heeft moe steeds wat meer aanspraak en ruimte heeft ze toch zat. Want dat het met Sergej's gezin niet zou boteren is evident. Maar de uitleg die ik krijg heb ik nooit begrepen. Moe vindt het allemaal wel best zo. Ook dat ze door ons verblijf een betalende loge uit Frankrijk is misgelopen. Het deert haar niet. Alles is beter zo, want ze heeft weer anderhalve week echt geleefd en mij bestookt met haar Russische lessen. Tot op een lange ontspannende wandeling toe door het Engelse landschapspark van Pavlovsk, waar ik eindelijk wat bijkwam van de shock die Petersburg me deze keer bezorgde. Ik heb het gevoel dat het allemaal is afgelopen, dat al die jaren voor niets zijn geweest, of voor niet meer dan dit wilde relaas hebben gediend.

Ondertussen zijn de vuilnisbakken nu aan het oog onttrokken. Er is een roestbruin, manshoog muurtje van betonelementen voorgezet, afgedekt met grijze gemodelleerde platen. Terwijl de laadbakken nu gifgroen zijn overgelakt. Inderdaad, wat schoner voor het oog. Hoe symbolisch! Samen met de voordeur van het trappenhuis is dat de enige verbetering die de buurt heeft ondergaan in elf jaar tijd. Dat is dan alles, zonder ook maar enig uitzicht op ooit iets beters. Dan is mijn conclusie dat Petersburg onleefbaar is gebleken. Een troosteloos reservaat voor verweesde ex-communisten.

Anna heeft een peettante, tante Sjoera, die altijd de zorg voor haar opnam als het haar ouders te veel werd. Dan nam ze haar mee naar de pionierkampen. Tante kan daar over meepraten en er prettige herinneringen aan ophalen. Maar liever praat ze niet over de betekenis van vadertje Stalin. Ze kan er gewoonweg allemaal niet meer bij. Haar man kwam volkomen krankjorum terug van het front. Zijzelf werkte al die 900 dagen van de omsingeling van Petersburg in de vuurlinie. Ze hielp met het in sneltrein produceren van granaten. Daarvoor kreeg ze dan een extra rantsoen. Na de oorlog kreeg ze daarvoor een onderscheiding en een oorlogsveteranenpensioen. Maar met haar man viel niet meer te leven. Dus heeft ze sindsdien op zichzelf gewoond. Dat wil zeggen steeds vereenzaamder en krapbehuisd geleefd in zo'n wanstaltige woonkazerne. Tot aan de val van Stalin was dat toch altijd nog de moeite waard geweest, maar daarna volgde de ene desillusie na de andere. Kortgeleden probeerde de maffia zich van haar woning meester te maken. De connectie betrof in dit geval een

man waar een nicht mee getrouwd is. Een familiezijtak dus. Die man handelde in duistere stenen die de toekomst gunstig moeten stemmen, terwijl hun zoon in de casino-business actief is. Zij hadden tante overgehaald een contract voor woningruil te tekenen om hun dochter aan een woning te helpen na tantes dood. Tante leende die zoon zelfs haar spaarcenten. Die zag ze niet meer terug, want casino's zijn altijd in handen van de maffia, net als de verzekeringsbusiness. Maffiosi bemachtigen het geld en gokken ermee. Maar terugstorten? Aan een oud mens die toch binnenkort dood gaat? Vergokken, is meer de manier van de maffia, net als intimideren. Tante moest ineens veel meer huur gaan betalen of haar huis uit. Haar flatje behoorde nu immers toe aan dochtertjelijef? Op 84 jarige leeftijd had ze nog altijd de lef dat via de rechter aan te vechten. Anna's moeder werd nog bedreigd om de kwestie. Zij zou tante ertoe hebben aangezet. Maar voor een keer koos de rechter partij voor het oudje; de maffiosi waren te lui om in de rechtzaal te verschijnen, waar tantelijef tot drie keer toe netjes present was ondanks haar zwakke gestel. Later kreeg de moeder spijt van de hele kwestie en belde Anna's moeder beschaamd op met het aanbod eens naar het Zuiden te komen om er wat bij te komen in hun gemoderniseerde datsja. Moe is gegaan. Want zo lossen bizarre familie zaken zich toch altijd weer op. Voor tante Sjoera zijn haar flatje en de talloze verhalen en fotoboeken het enige wat resteert van een betekenisvol verleden. Ze kan zo alleen rustig de dood af wachten. En een keer per jaar paradeert ze mee over de Nevskij als oorlogsveteraan, zolang de benen haar nog willen dragen. In dat licht moet men bezien waarom die Grote Patriottische Oorlog nog steeds in ere wordt gehouden. Mijn vader lag op de Grebbe en werd afgevoerd naar een krijgsgevangenenkamp voor twee maanden. Hij heeft er altijd over gezweven, want er was toch geen reden toe. Wij verwierven de welvaartstaat die de Russen verspeelden. Toch ging ook hij tot aan het eind van zijn leven mee in die zwaarmoedige processies, waarin hij zijn gevallen kameraden herdacht. Wat minder heldhaftig, misschien.

Afgelopen jaar werden in Petersburg de wereldkampioenschappen handbal voor dames georganiseerd, waar Nederland een knappe vijfde plaats bereikte. Via ons verleende Anna's moeder onderdak aan een fan, een oudere nederlandse aanhanger van het team, afkomstig uit het rustieke Weesp. Na afloop van de laatste match ging hij met de nachtbus terug naar onze buitenwijk en stapte uit, enthousiast wapperend met zijn Hollandse vlag, nog steeds in uitgelaten stemming. Nog geen twintig meter verder en tweehonderd meter van zijn bestemming werd ineens de capuchon van zijn felgele nylon ski-jack over zijn hoofd getrokken. Hij werd vastgegrepen en vervolgens hardhandig gefouilleerd door twee paar handen. Die vonden in zijn binnenzak een portefeuille met daarin het geld voor de aanschaf van een bontmuts voor zijn vrouw, het standaard

aandenken aan winters Rusland. De drie belagers - duidelijk jongens van een jaar of twintig - lieten hem met gejuich los en sommeerden hem te maken dat hij weg kwam. Bij thuiskomst ontving Anna's moeder hem met grote scepsis. Het deerde haar niet zozeer dat de Hollander was overvallen en nu haast in een shock verkeerde. Ze verweet hem dat hij er zo stom bij liep in zijn opvallende jas. Je vraagt erom, zo in Petersburg rond te lopen om twaalfen in de nacht, opzichtig alleen op straat. Hij wilde ogenblikkelijk bellen naar Nederland. Collect call, naar zijn mening. Maar ma stond er op dat hij het geld voor het gesprek zou voorschieten; ze wilde niet zelf de dupe worden van zijn stomiteiten.

In Wolgograd liep ik ooit rond in eenzelfde jack. Nog op het vliegveld Sjeremetovo in Moskou, wachtend op de vlucht naar Wolgograd, werd ik door een zelfvoldane Hollandse zakenman die op weg was naar Sachalin voor een oliedeal, er ongevraagd op gewezen dat men in Rusland op straat niet zo gekleed kan gaan. Maar vergeleken met Petersburg is de sfeer op straat in Wolgograd, vooral 's nachts en verademing. Je ziet er niet die bedruktheid en die onrust op de gezichten van de passanten. Overal treft ons de houding van ingehouden vriendelijkheid of zelfs uitgesproken gemoedelijkheid! Er wordt op ons gelet, maar in de positieve zin. Nooit opdringerig wordt steeds keurig verteld hoe we ergens moeten komen. De taxichauffeurs vertellen ons opgewekt hoe de stad reilt en zeilt, met een voorkeur voor het uitwisselen van de ins en outs van de gangbare automodellen hier en bij ons. Met opzet waren we in november gegaan, als de weersomstandigheden er het guurst zijn. Ons interesseerde met name hoe het stedelijk stelsel en de mensen zich gedragen onder die omstandigheden.

Wolgograd verdient een pluim! De stad ademt ook dan een merkwaardige rust en gemoedelijkheid die natuurlijk met haar perifere ligging en haar gunstige voorwaarden van doen heeft. Zoiets van: waar zouden we ons nou hier nog druk om maken. Maar dat kan toch ook spoedig gaan veranderen en de tekenen daarvan staan al op grote reclameborden boven de lange, drukke stadsautobaan, die het bandstedelijk geheel van Wolkskij tot Krasnoarmeisk aaneenrijgt.

Op onze laatste dag vraag ik in de lobby van het hotel de weg naar Krasnoarmeisk, met de kaart in de hand. Maar men begrijpt ternauwernood mijn bedoelingen, al worstelend met de enorme lap tot op de vloer uitgevouwen papier. Ineens schiet me een plots opgedoken Hollander te hulp. Hij blijkt een eenzame reiziger te zijn, een grijze eminentie die voor een keer met het verleden van deze stad wilde kennismaken. Hij werkt voor Artsen zonder Grenzen; is bezig met het moderniseren van het management van ziekenhuizen over de verschillende CIS-staten.

Net komt hij uit Tsjeboksary, zijn laatste klus achterlatend. Nu is hij op doorreis naar Holland. Rond het middaguur terug uit Krasnoarmeisk willen wij bij het station maar eens een marsjroetka pakken naar Wolskij. En warempel, daar staat hij weer met een bezorgde glimlach ons aan te staren. Hij waarschuwt ons voor het eten uit de kiosken op en rond het station. Hij wijst ons op een pizzeria annex grand-café dat zich pal naast ons hotel aan het grote plein bevindt. Hij bezweert ons dat we daar, en daar alleen, een maaltijd en entourage naar westerse maatstaven zullen aantreffen. We besluiten voor de avond zijn raad op te volgen. Zelf staat hij te wachten op de trein die hem in een dag naar Moskou moet brengen om er op tijd te zijn voor zijn thuisvlucht de volgende dag. Ook onze vertrekdag, maar wij zijn hier nog niet klaar!

Die avond beproeven we zijn gelijk. De pizza roep inderdaad een vleugje Italië bij ons op. En binnen wanen wij ons terug in Amsterdam. Een groot flatscreen boven de bar vertoont de Franse versie van TMF. Hedendaags punkzangeres P!nk stort in staccato haar opwindende en opruiende taal over ons uit. Het beeldscherm zuigt ons terug naar de werkelijkheid thuis. Het wijst ons vooruit naar wat ook Wolgograd ongetwijfeld in de naaste toekomst overal te wachten staat. Weldra zullen de versteende helden in hun rust worden verstoord en in andere gedaantes worden opgewekt! Dat scherm toont ons daarvan de imago's. Bij de Wogograders wekt het misschien eerder een reislust op, aler zelf iets ter plaatse te gaan ondernemen. Maar deze pizzeria is een teken aan de stadswand. Er staat iets staat te gebeuren; er zal iets worden geactiveerd en omgewenteld, voor de jongere generaties op z'n minst. Nu kunnen die nog niet veel meer doen, dan in hun krakkemikkige vehikels de stad af schuimen op de deunen en dreunen die de autoradio voortbrengt. Maar een naoorlogse, speels ondeugende beschaving is bezig op te rukken. Die is niet aan de rand van de stepes van Centraal-Azië af te stoppen en zal ook die stepes luidruchtig gaan overdonderen. Alles uit die roemruchte geschiedenis zal erdoor naar de achtergrond worden gedrukt, waar dat evenzogoed betekenisloos aanwezig mag blijven. Om vanuit die positie na verloop van tijd ongetwijfeld weer enige betekenis terug te willen winnen!

Rusland omvang gaat elk bevattingsvermogen te buiten, maar dat ervaar je pas echt als je met de trein reist. Vroeger werd er veel gevlogen en daarvoor is er een merkwaardig netwerk van verbindingen aangelegd dat nog steeds functioneert, al is het vervoer tot een vijfde afgenomen. Het is een federatiewijd web, met Moskou als een reusachtige spin, wel heel erg ver uit het midden. Zo komt alles er dus weer snel samen. Als het vliegen weer zal toenemen, zal dat een enorme congestie veroorzaken die noopt tot het oppeppen van de luchthavens. Maar voorlopig nog niet en de vier luchthavens van Moskou

blijven uitermate inefficiënt ingericht, maar wel zo dat je elkaar beslist moet tegenkomen. En zo geschiedde. Op Sheremetevo waren we genoodzaakt wat rond te wandelen langs de over twee circulaire verdiepingen luxueus uitgestalde koopwaar. Ineens roept ons vanaf de trap naar de boven iemand toe. "Hallo, zijn jullie daar weer?!" Wat ons een paar uur van onze kostbare tijd roofde, heeft onze Hollandse arts een plezierige negentien stonden - bijna een etmaal - gekost, doorgebracht in een toch behoorlijk comfortabele slaapcabine. Het toeval dat we elkaar voor een derde keer treffen is dus eigenlijk echt niet zo groot. En omdat er nog maar zo weinig wordt gevlogen en dan nog met name door buitenlandse zakenlieden, zijn de luchthavens buiten Moskou nog heel gemoedelijk van karakter. De vroege taxirit naar het vliegveldje van Wolgograd ging over een hobbelige maar uitgestorven autobaan, terwijl de ijle stuifsnieuwvlokken langs de ruiten schieten. Het inchecken ging op z'n jan-boeren-fluitjes. Wel traag, maar geen eindeloos en herhaald gecheck, gestempel en andersoortig onbegrijpelijk gebureaucratiseer. Er werden zelfs in gebroken engels grapjes gemaakt, om ons op ons gemak te stellen. In de wachtruimte voor het instappen in de bus die ons naar de in zestiger jaren stijl gestileerde Toepolev brengt, was het helemaal stuntelig gezellig. Het doet me allemaal weer denken aan de eerste tijd in Petersburg nu veertien jaar geleden. De armoedigheid was onmiskenbaar alom aanwezig, maar van een ontwapenend karakter. De spanning was er toen nog niet te snijden, er hing nog een vleugje verwachtingsvols in de lucht. De grote negatie had nog niet toegeslagen. En ook niet de grote schoonmaak.

Ineens komt er een klein poesje op me af vanachter een afvalbak, vlak voor de tochtdeur naar de startbaan. Ineens raak ik in een vreemde staat van opwinding. Daar is ze weer, althans ze lijkt er sprekend op. Dezelfde vervuilde wollige vacht, hetzelfde schrandere koppie, hetzelfde uitgemergelde lijfje. Bovenal, hetzelfde innemend aanhankelijke gedrag: Bjelly!

Natuurlijk kan het niet zo zijn, het lijkt maar zo. Toch is deze poezelige verschijning het bewijs: in Wolgograd is die typisch Russische adembenemende familiewarmte nog niet uitgestorven, die in Peterburg en Moskou tegenwoordig zo node wordt gemist. Iets van een buitenissige zorgzaamheid wordt in de stedelijke ruimte toegestaan, dat nog elk begrip te buiten gaat. Dat verdient misschien wel een kwalitatieve waardering die in voorstellen en ingrepen moet worden omgezet, om de stad ook morgen nog leefbaar te houden.

Maar we kunnen er niet omheen om te constateren dat het een gemoedelijke keerzijde vormt van het enorme proces van verloedering dat vanaf het begin van de tachtiger jaren heel Rusland in zijn greep heeft gehouden. Er is sprake geweest van

de meest omvangrijke en langdurige malaise die zich ooit in de moderne tijd heeft voorgedaan; nota bene van het stuklopen van een economisch systeem dat meende door het kapitalisme op zijn kop te zetten voor kapitalistische crisis tendensen niet meer vatbaar te zijn.

We hebben net bericht uit Rusland gekregen.

Het spel is op de wagen: onze chroesjtsjovka is de inzet. Het kon niet uitblijven! Op Koninginnedag belde ma Anna met een dringende vraag vanuit een ineens weer even bar winters Petersburg. Of Anna er aan mee wilde werken de flat op naam van haar zus te zetten. Zuslief is bezig met gezinsuitbreiding en daarvoor biedt haar flatje volstrekt geen vierkante millimeter extra ruimte. Anna's flatje met moe in een zee van ruimte en Anna in luilekkerland biedt dan de oplossing. Eigenlijk al jaren zo, maar nooit aan de orde gebracht. Zuslief wilde met Pasen even langs komen wippen om Amsterdam, samen met manlief, vrolijk in ogenschouw te nemen. Dat liep gigantisch spaak en eindigde met een kater op de stranden van Sharm-a-Sheikh vanuit Petersburg en Menton vanuit Amsterdam. We moesten er allemaal ineens tussenuit. Hun idee om hen toe te staan hier onze flat in onze afwezigheid met en stel vrienden te komen bezoedelen was ons al te gortig. Moe deelde die mening.

Maar nu zijn ook de bijbedoelingen duidelijk gemaakt. Er is een klein familiedrama geforceerd om van woning te kunnen wisselen zonder gedegen overleg. Anna is weer eens buiten spel gezet!

Maar moe dekte dit af met een ander verhaal dat niet minder waar blijkt te zijn. De huiselijke micro-economie wordt met de maffiose besognes vervlochten.

De chroesjtsjovka zal op termijn het veld moeten ruimen. De gemeente heeft de flat als geheel te koop aangeboden aan een projektontwikkelaar. De flat is er daarom toe bestemd binnen tien jaar te mogen worden afgebroken. Aan de projektontwikkelaar dan de verplichting de zittende bewoners te herhuisvesten in flats van dezelfde orde en grootte. Maar nu kan de gemeente de flat eenvoudigweg niet te koop aanbieden. De flat is geprivatiseerd, dus als geheel in afzonderlijk bezit van de bewoners. Alleen over de grond heeft de gemeente zeggingskracht behouden al zijn de wettelijke eigendomsregelingen een waar doolhof. Voer voor de nieuw-Russische advocatuur. Moe heeft dus maar juridische bijstand ingeroepen. Maar de jurist kan weinig zeggen over de garanties die moeten worden geboden. Er moet maar van worden uitgegaan dat het bewonen van de flat recht geeft op een vergelijkbare vervangende woning in een van die nieuwbakken woonkazernes ergens in de buurt als ruilobject voor de verplichte verwerving van de chroesjtsjovka. Althans, dat vindt de jurist. Maar de oplossing is absurd, want allemaal onder dwang

afgedwongen, zonder garantie dat een projektontwikkelaar een woning aanbiedt uit eigen bestand of anders aangekocht. De voorgestelde oplossing legt op de operatie natuurlijk een zwaar stempel. Het is een manier voor de gemeente het grondbezit te kapitaliseren, zoals bij ons de verkoop van huurwoningen door woningbouwcorporaties aan de bewoners. Maar veel kan de gemeente zo voor een lapje chroestjovka-grond niet vragen. De hele operatie wordt nu vergoelijkt met de stelling dat de chroestjovka's zo niet verouderd dan toch ernstig in verval zijn en door de bewoners of eventueel hun collectieven niet beheerd en onderhouden kunnen worden. Vooral de electriciteits- en gasaansluitingen vormen een doorlopend gevaar. In menige chroesjtsjovka hebben zich explosies voorgedaan, vaak met vele slachtoffers. Met dit als achtergrond is het verhaal van de gemeente wel rond. Maar wie zijn dan die projektontwikkelaars die er op inspringen. Zijn ze veel anders dan nietsontziende maffiabazen die vroeger de kiosken van onwillige kioskhouders in brand staken om zo de winkelnering in de greep te krijgen. De gemeente loopt dan duidelijk inmiddels al aan een gelegaliseerde leiband van die zogenaamde vastgoedsector. Dat is dan het verschil met vroeger toen de stadsarchitect zich er eenvoudig voor leende om hen alle vrije grond in handen te spelen. De onder Poetin aangestelde vervanger leent zich niet meer. Nee, hij levert gewoon uit, nu omdat de gemeente er beter van zal worden. Dit is precies het soort handjeklap waarvan Politkovskaja zo spuigzat werd. Zij was nog de laatste die dit soort praktijken, hoe ondoorgrondelijk ook, nog aan de kaak kon stellen. Zij is uit de weg geruimd opdat een nieuw soort heldendom vrij baan heeft om er een economie mee van de grond te tillen waaraan het volk, en nu dus ook het plebs, is overgeleverd. Big Brother bewaakt niet meer, welnee, Big Brother bouwt ongestoord zijn megalomane blokkendozen, stopt ons daarin en schuift maar door en door. Wij hollen mee van onze werkplek naar onze nieuwe woning en leveren onze spaarcenten in, met alleen een mogelijk goed pensioen in het vooruitzicht. Big Brother zal ons zo hard laten hollen dat maar weinigen ongehinderd of onaangedaan die pensioensgerechtigde status zullen bereiken om dan de woning voor een zorgflat of seniorenpark in te wisselen, hier te lande of ergens in exotische omstandigheden, ons voorbereidend op het verscheiden, de angst beteugelend met het lezen van de volstrekt afstandelijke filosofieën van Deepak Chopra. De provo's uit de zestiger jaren hebben het allemaal wel zien aankomen. Zij zijn al lang vertrokken want er valt niets meer te provoceren. Zelfs met een kwantsprong kunnen we nog niet aan deze keiharde logica ontkomen. Het enige wat het tij zou kunnen keren is een ander soort globalisme. Een nieuw soort nomadendom. Een wereldwijd gaan zwerven langs dodensteden waar de stervenservaring nog niet taboe is verklaard. Door te gaan samenkomen en huizen in de lege ruimtes die economisch niet

interessant zijn. Tune Out, Turn Out, Drop By en hou je gedeisd tot na de Global Crash. Devalueer, door met veel minder genoeg te nemen. Inmiddels is in Rusland de uittocht naar de lege ruimte's op gang aan het komen. Want die zijn ineens buiten al die waanzin om eenvoudig bereikbaar geworden. Met de marsjroetka's enkele reis.

Nu herinner ik me dat ik op de laatste dag van mijn vorige bezoek het na verloop van tijd spaans benauwd kreeg. Ik was toen een week weer in Petersburg. Steeds benauwder kreeg ik het zelfs, tot aan de dag dat ik dit schrijf. Er waren me net die dag weer wat ins en outs bijgebracht door Joeri. Joeri had ik ooit in Amsterdam enthousiast in onze stedenbouw ingewijd. (Nog niet bewust van de kwaai kanten die ik nu heb belicht) Waarna hij op een ontwerp voor die bouwblokkenstrook op de Westerdokstrook naast ons huis aan zijn Universiteit in Petersburg afstudeerde. Met Joeri had ik toen net Anna op het vliegtuig naar Moskou voor haar werk aldaar gezet. Die nacht ging de temperatuur ineens buiten tien graden omhoog. Het werd een nazomerse middernacht met de verwarming loeihard aan. Ik zweette mijn bed uit. Het bonkende vrachtverkeer over de autobaan naar Moskou hield me uit de slaap. Nog suisde het na.

Er gebeurde iets dramatisch. Ineens werd ik getroffen door een steek in de rechterkant van mijn hoofd. Ik kreeg in een soort dove trance het dwaze gevoel dat er een meterslange slang mijn schedel binnenkroop en in mijn daasheid probeerde ik die er weer als met toverkracht uit te trekken. Zonder resultaat. Ik sliep de hele nacht niet meer, rolde en rolde in bed en ging er na een paar uur worstelen maar naast liggen op de harde wat verkoeling uitstralende bobbelige grenen parketvloer. In de vroege morgen was ik in alle staten en rilde van angst en ontzetting. Ik begon te kokhalzen en spoedde me diverse keren naar het toilet. Uiteindelijk ben ik in de woonkamer in een sofa gaan zitten en zo trof Anna's moeder mij aan toen ze opstond. Ontzet nam ze me op. 'Wat is er, je gaat toch niet dood' vroeg ze me met rustige stem maar wel ontstelde ogen. Ik zei dat ik me doodziek voelde, maar vooral ook erg bang was. Acuut door een onmetelijke angst bevangen. 'Waarvoor, dan' vroeg ze, 'waar zou je bang voor moeten zijn, ik ben er toch?' Ik zei dat de angst onbestemd was, maar dat het voelde als een angst voor iets levensbedreigends. Ik had de zenuwen. Ze was verbijsterd, zo kende ze me totaal niet. Ze ging ogenblikkelijk tot actie over. Vriendelijk maar kordaat pakte ze me vast. Ze legde me in haar comfortabele ledikant, ontblootte mijn bovenlijf en begon me te masseren met een soort plastic deegroller met stekelige punten. Ze wreef onderlangs mijn blote voeten met een gelijksoortig rollertje dat ik al eerder in de woonkamer voor de tweesits slaapbank had zien liggen. Ze legde me uit dat ze last had van artritis in de rug en de benen en met deze middelen de pijn bestreed.

Ze had het op advies van een arts gekocht op de markt in de kiosk van de natuurgeneeswijzer. Ze drukte stevig met de roller op mijn rug. Ik sloot mijn ogen en waande me als liggend op een rollend spijkerbed. Tot mijn verbazing werkte de behandeling ogenblikkelijk. Het rillen stopte en ik kwam al na tien minuten tot rust. Toen dekte ze me toe en liet me een uurtje liggen in het door de witte vitrage getemperde licht van de ochtendzon.

Toen ik wat was bijgekomen tegen het middaguur, kwam ze opgewekt de slaapkamer binnen. 'Kom, we gaan vanmiddag samen het park in', zo stelde ze voor met besliste stem. Zo gezegd, zo gedaan. We namen de bus naar Pavlovsk en nu eens niet met een marsjroetka.

We holden naar de halte, want over 8 minuten zou er eentje vertrekken. Op tijd vertrekken vanaf het beginstation doen de bussen op z'n minst nog altijd! Ze zijn ook niet stuk te krijgen al zit er niets meer aan wat blinkt en recht zit. Door modderpoeltjes heen gehold en gelaveerd aangekomen bij de halte op het Plein-van-de-Sterren was het instappen en wegwezen. Waggelend en een wolk zwart roet uitstotend zette het voertuig koers richting de snelweg naar Moskou. Daar moesten we zien op te draaien. Geen sinecure, want de weg stond dicht gepakt met vrachtwagens en lorries komend vanuit de richting Moskou. De bus wurmde zich erdoor en mengde zich in de trage stroom richting het zuiden, dan weer links en dan weer rechts gepasseerd door alle mogelijke gemotoriseerd verkeer. Allemaal ronkend, puffend en toeterend. Met om de honderd meter een directe afslag naar een duister bouwterrein of een soort Cash-and-Carry voor bouwmaterialen of een smoezelige winkel voor meubels en huishoudelijke artikelen. Het verkeer dunde ras uit, omdat menige truck, BMW of Sziguli - de Russische Lada - afsloeg. Hoe ze later hun weg terug zouden kunnen hervatten werd me nergens duidelijk. Dat ging zo door tot we bij een snelweg in aanleg kwamen die onze autobaan moest gaan kruisen. Werk in uitvoering, maar geen wegwerker te bekennen. Wel veel ruwhouten stutwerk en schavotten waarin het nodige met ijzerdraad versterkte specie zou moeten worden opgevangen. Alsof de ondersteuning van de weg eerst in elkaar moest worden getimmerd, als was het een middeleeuwse kathedraal.

Tien kilometer verder schoten wij plotseling een zijweg in. We tuften nog eens zo'n tien kilometer door het onverzorgde boerenland, zonder ook maar ergens een boerderij te bekennen. Alleen maar bouwvallige roestbruine loodsen en schots- en scheve latwerkhekken. Het was midden oktober en plotseling merkwaardig warm geworden. De naalden van de lariksen langs de weg leken veranderd in wolken van flinterdunne koperen spijkers. Het gebladerte van het loofhout was van kleur verschoten en aan het uitdunnen. De vergeelde resten hadden

zich in de opgedroogde modderpoeltjes langs de weg opgehoopt. Maar toch was het broeierig als in de zomer en de roeken en kraaien die door de lucht zwierden gaven het stille landshap iets sinisters, iets onheilspellends leegs, zo net buiten de wereldstad. Ineens was daar aan de rechterkant een verzameling blokhutten binnen een palissade, dat als geheel een fort moest verbeelden. Een uitspanning met de sfeer van Kentucky uit de verhalen van Daniel Boone. We waren in Pavlovsk aangeland en Luda keek me aan als een verukt kind. Je kon zien dat onze bestemming prettige herinneringen opriep. We stapten uit voor het treinstation, weer zo'n classicistisch volkstempeltje, ogenschijnlijk uit de tijd van Catharina-de-Grote, maar natuurlijk van veel later datum. Met een ingang met hoge eiken deuren onder een architraaf op zware, sobere zuilen, de witte verf bezoedeld met zwarte roetvegen en de geel en groene verf van de kozijnen dik aangezet door het steeds weer wegwerken van het afbladderen. Ook de oude gebouwen krijgen een herfsttooi die weer voortdurend moet worden opgefleurd.

Luda nam me mee aan de hand, snel de straat over en hup het park in! Ooit was ik aan de hand van Anna dezelfde weg gegaan, in dikke duffelse jassen en beiden twee smalle, langgebogen latten omklemmend. Die van mij geleend door tante Sjoera. Dat was op het eind van de winter toen de drabbige sneeuw nog net mijn eerste skiles toestond. Anna zwierde welgemoed heuvel op heuvel af en ik begreep het gemak niet waarmee se een helling bedwong, want m'n schaatsslag smoorde steeds weer in de smurrie. Na een kilometer zonk ik ineen, totaal uitgeput. Zij bleef me schaterlachend uitdagen, door rondjes om me heen te draaien. Haar ogen opbollend van de pret en sportieve extase: 'Kom nou, ooit zo stoere Hollander!'

Luda en ik wipten over een greppel en wurmden ons nu door een opengebroken afrastering. Daarachter lag een uitgestrekt veld omgeven door rechthoekige bosaanleg. Prompt begon ze uitvoerig over het park uit te wijden. Het werd de meest grondige Russische les die ik ooit had gehad, met Luda als een heel geduldige lerares.

Pavlovsk is een romantisch landschapspark naar Angelsaksisch model. Het is rond 1800 aangelegd rond het paleis van Paul, de onfortuinlijke zoon van Catharina. Alle gebouwen zijn er in neoklassieke stijl, net als dat station, maar dan wat fijnzinniger. Het hoofdgebouw wordt door een schaalvormige koepel opgesierd die rust op een trans van ranke helwitte zuiltjes. Maar een uitslaande brand, natuurlijk als gevolg van een kortsluiting door smeltende ijspegels, had dat nu zwartgeblakerd ineen doen storten. Vanaf dat wat hoger gelegen paleis is een beekdal aangelegd.

Er rondom heen staan talloze alleenstaande of gegroepede beeldhouwwerken, vooral van Griekse goden en halfgoden. Een

stroompje meandert er door een structuur van beboste heuveltjes en glooiende grasvelden en vormt halverwege een rustiek watervalletje met een grotto die zo uit het park voor Palazzo Pitti in Florence lijkt te zijn overgeplant. Grintpaden voeren er over roestige bruggetjes naar allerlei markante plekken en lopen uit op een landschap waarin bospartijen door velden worden afgewisseld. In die velden liggen her en der dan weer bosschages rond een oude beuk, eik of berk die de rest overschaduwde. Als schutplekken om je even in weg te wurmen. Voor de regen of voor een plaspauze. Nou hoef je dat niet te doen vanwege de drukte in het park. Pavlovsk is geen toeristische trekpleister zoals de andere parken rond de Tsarenstad. Petersburgers halen er hun hart op, maar dat gebeurt zo zeldzaam dat je er van de vijf miljoen altijd maar een paar tegelijk met je wandelend aantreft. Zo wandelden wij ook volledig op ons zelf langzaam vanaf de rand van het park, waar je ineens uitkijkt over het troosteloze platteland. En vervolgden ons drassige pad in een omtrekkende beweging naar het valleien landschap bij het paleis. Onderwijl onderrichtte Luda me in het Russisch aan de hand van alle wetens- en wederwaardigheden over het park. Daar aangekomen raakte ze in verrukking tussen de standbeelden van de Griekse muzen die er ineens in een cirkel staan opgesteld. Helemaal bij een standbeeld van een in gepeins verzonken filosoof tussen een vervallen staketsel boven de vallei uittorent. Hier poseerde zo voor me, want dit moest op de foto. En ineens zie ik het! Dit is nog altijd het laatste wat de Petersburgse burger moed geeft. Altijd is er nog die laatste plek te vinden waar poëtische pracht de Russische bezielde mens weer tot rust brengt. Vluchten kan niet meer, maar je kunt je nog wel ergens ongemerkt verschuilen en dat is wat Petersburg aan stedenbouwkundige kwaliteit altijd te bieden zal hebben. Dit is de schoonheid van een verstild en berustend verleden dat ooit mooi was! Dat is de Russische weemoed ten voeten uit, waarvoor eerst het communisme en nu ook het kapitalisme verbleekt.

en toch weer Bjelly!

Het is november 2012 en weer ben ik terug in de chroesjtjovka. Die staat er altijd nog fier overeind. Toen we op het vliegtuig vanuit nog nazomers Amsterdam aankwamen viel weer ineens de winter in met volop sneeuw. Ik wandel door de bekende buurt die alleen aan de rand is veranderd met een enorme opeenstapeling van 25 verdiepingen hoge torenflats in allerlei varianten.

Ik kom bij chroesjtsjovka terug langs de rij van schots en scheve blikken garages voor het in de winter stallen van auto- en motorvoertuigen.

Ineens schiet er een wit langharige katje voor me langs! Ze schuift laag over de sneeuw in gehaaste draf en schiet onder een auto om me ineengedoken en angstig aan te zitten staren. Haar gele kijkers puilen als het ware uit in mijn richting. Ineens roep ik uit: 'Bjelly!'

Maar het beestje reageert totaal niet. Al is ze het onmiskenbaar, ze zal me niet meer herkennen. We zijn nu veertien jaar verder en ze heeft het dus allemaal overleefd. Dan schiet ze weer weg, schichtig heen en weer laverend over de sneeuw en verdwijnend in een klein uitgehakt gat in een betonnen schutting.

Ik bekijk die schutting en het gebouw dat daarachter ligt. Het is het enige losstaande huis in de buurt, opgetrokken in grijze betonblokken en met een schuin tinnen dak. Maar aan de ramen is te zien dat daarachter gezellige en gelukkige mensen huizen. Er zijn lovertjes voor de ramen gehangen, een teken van opgewektheid. Ik ken dit pand wel, maar heb er nooit zo opgelet. Het terrein waarop het staat is helemaal ommuurd met een hoge betonnen schutting. Aan onze kant zit daar een groot staalblauwgeverfd ijzeren hek in. Daarachter staat een truck met zo'n knalgele hefboom met een platvorm met hekje aan het uiteinde. Bij ons worden dergelijk vehikels gebruikt om er takken van hoge bomen mee te rooien. Maar in Rusland dienen die trucks om kapotte wegverlichting en trambovenleidingen mee te repareren. De bewoners van het huis hebben dus een bedrijfje dat dit soort werk in opdracht van de gemeente verricht. En bij hen heeft Bjelly zich dus ooit in hoge nood aangediend. Zij hebben zich allicht gelukkig over haar ontfermd en een gerieflijk onderkomen aangeboden! En om haar in staat te stellen toch wat op straat te blijven rondzwerven hebben ze een gat in de schutting aangebracht.

Wat een opluchting, wat een verwondering! En weer: wat gezellige huiselijkheid toch altijd weer vermag!

Ik wilde natrekken wat er inmiddels was voorgevallen en veranderd of hetzelfde gebleven. Maar ik wilde vooral toetsen of mijn beklemming weer zou opspelen. Niets was minder waar. Ik voelde me weer thuis als vanouds. Loeda ving ons moederlijk op. Ze was opgetogen. Vooral omdat Anna net succesvol had bemiddeld in een nieuwe ontmoeting met een West-Duitser in Sjarm-el-Sjeik in december. Die had ze daar het voorgaand jaar leren kennen. Ook waren de familieperikelen nu helemaal de wereld uit. Broerlief had het oude huis verkocht, nadat de oudste zoon eindelijk zo verstandig was geweest een eigen appartementje in zo'n kaprealistisch kasteel te betrekken. Met het geld en een extra lening van 10.000 dollar was vervolgens ook maar zo'n flatje aangeschaft niet ver van de nieuwe flat van zoon-nummer-één. De familie moet toch vooral zo dicht

mogelijk bijeen blijven. Alleen zoon-nummer-twee - Kyrill - zat er een beetje mee. Hij mist de gemoedelijke sfeer van zijn oude kamertje en moet ineens een stuk langer reizen naar zijn werk in Radiation-town, bij de plaatselijke kerncentrale. Dichtbij de metro zitten, heeft vooral in een stad als Petersburg geweldige voordelen.

oktober 1998 - november 2012

naschrift

Op 1 september 2014 overleed tante Sjoera op 95-jarige leeftijd. Ze werd die morgen gewoon niet meer wakker. Ze was ernstig verzwakt en haar huid was doorschijnend geworden. Ze was al enige jaren dementerend. Een nicht had haar al jaren intensief verzorgd en was ook toen bij haar. Ze liet er haar eigen kind met tegenzin voor thuis. Ze deed het belangeloos maar wel met de afspraak dat tante het huis aan haar na zou laten.

We hadden tante nog in november 2012 bezocht, wetende dat het mogelijk de laatste keer zou zijn. Tot onze verbazing kreeg ze een helder moment en herkende ons. Ze toonde zich zo intens blij met onze komst, dat we gesamenlijk in tranen uitbarstten. In een hoekje van haar eenkamerappartementje had ze een nisje ingericht ter ere van haar grootste wensen ooit - het krijgen en verzorgen van een kind - en de trotse felicitaties ter ere van de jaarlijkse veteranendag.

Voor een verslag van dit bezoek via een interviewtje dat Anna nog met haar maakte toen ze nog vrijwel helemaal bij was: <https://youtu.be/OwEqM3FEng4>

Toen we weer vertrokken wuifde ze ons na vanaf haar pieterpeuterige balkonnetje met een veel te lage borstwering. Nooit heb ik zo'n bewonderenswaardig geduldig en zachtmoedig iemand gekend. Dat geduld heeft ze natuurlijk wel tijdens de blokkade aangeleerd. Maar die zachtmoedigheid als van een verlichte boeddhistische non is me altijd een raadsel gebleven. Uit wat ze nog vertelde, konden we opmaken dat ze ook haar levenseinde er blijmoedig mee onder ogen kon zien.

Over mensen als tante Sjoera is door Jessica Gorter een prachtige documentaire gemaakt. Ze waren allemaal de kinderen van de oorlogsblokkade van 900 dagen. Ik heb Jessica bedankt voor haar film, een ingetogen soort eresaluut.

Daarna is ook Sergej overleden, de broer van Kyrril. Hij hadden inmiddels een aparte woning voor vrouw en kind. Kyrril en zijn ouders waren een andere opgeknapte woning in de buurt ingetrokken. Allemaal teken dat het de mensen veel beter vergaat, maar dat het onheil niet keren kan! Sergej liep een hepatitis-infectie op. In het ziekenhuis moest de familie zelf voor de verpleging zorgen. Luda kwam steeds langs voor de medicijninjecties. Het heeft een aantal maanden geduurd, maar niet mogen baten!

Zus Natasja heeft wonderbaarlijke genoeg nog op 40-jarige leeftijd haar eerste kind gebaard. Het vrouwtje dat Luda altijd raadpleegt had dat al voorzien en voorspelde ook de komst van en tweede baby. Ook ons dacht ze een kind toe en dat was er al gekomen op hoogst onverwachte en overrompelende wijze via een onmogelijk geachte kunstmatige inseminatie. Wat het vrouwtje niet voorvoelde was dat onze Youri aan het syndroom van Prader-Willi leidt. Zijn 15e chromosoom is gekloond en bestaat dus uit de samenvoeging van dat van Luda en Valentin, Anna's ongelukkig omgekomen vader. Zo doet Youri me steeds denken aan dat kind van Stalker uit de gelijknamige film van Tarkovsky. Hij zal veel extra zorg nodig hebben, maar zo'n bijzonder kind zou ik voor geen goud meer willen missen.

De chroesjtjovka bestaat nog in dezelfde staat als voorheen en ook de bewoning is onveranderd. Het plan van de maffiose projektontwikkelaar is voorlopig van de baan. Zo blijft er over jaren toch nog iets onaangestaan. Ondanks de deplorabele staat waarin het verkeert. Maar ooit zal de tijd aanbreken dat Rusland zijn woonkazernes uit de Sovjettijd massaal zal moeten gaan vervangen!